

Kollektiivse pöördumise algataja

Teie 02.05.2023

Meie .06.2023 nr 1-6/23-65/2

Kollektiivne pöördumine „Petitsioon Riigikogule e-hääletamise kaotamiseks“

Riigikogule esitati 1880 allkirjaga kollektiivne pöördumine „Petitsioon Riigikogule e-hääletamise kaotamiseks“.

Riigikogu menetleb kollektiivseid pöördumisi Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse peatüki 18² „Kollektiivse pöördumise menetlemise kord“ alusel. Riigikogu juhatus edastas kollektiivse pöördumise Petitsioon Riigikogule e-hääletamise kaotamiseks“ oma 25. mai 2023. a otsusega nr 57 edasiseks menetlemiseks põhiseaduskomisjonile.

Pöördujad kirjutavad, et astuvad kohalike omavalitsuste, Riigikogu ja Euroopa Parlamendi valimistel kasutatavale e-hääletamisele kategooriliselt vastu. Kollektiivse pöördumisega soovitakse e-hääletamise kaotamist kehtivast valimissüsteemist. Pöördumises põhjendatakse, et e-hääletamine ei vasta demokraatliku riigi aluspõhimõtetele ning ei vasta Eesti Vabariigi põhiseadusele. Pöördujad peavad e-hääletamise üheks peamiseks puuduseks kontrollimehhanismi puudumist ühiskonna ja vaadlejate poolt.

Põhiseaduskomisjon arutas pöördumist oma 13. juuni 2023. a istungil, kus kuulas ära pöördujate esindaja.

Põhiseaduse § 60 sätestab valimiste üldisuse nõude. See tähendab, et hääletamisest peab saama osa võtta võimalikult palju hääleõiguslike inimesi. Valimistest osavõtu võimaldamine mitme päeva jooksul ja valikuvõimalus mitme hääletamisviisi vahel on vajalik valimiste üldisuse põhimõtte tagamiseks.

Elektrooniline hääletamine on kasutusele võetud selleks, et võimalikult paljudel valijatel oleks praktikas võimalik hääletada. Elektroonilist hääletamist korraldatakse Eestis alates 2005. aastast. Elektrooniline hääletamine võeti kasutusele, et muuta valimistel osalemine inimestele mugavamaks, kuna hääletada saab sõltumata ajast ja kohast. See on kättesaadav ja sobiv hääletamisviis neile, kellel on tülikas valimisjaoskonda minna, näiteks liikumispuudega inimesed või need kes elavad valimisjaoskonnast kaugel. Ühtlasi saavad valimistest osa võtta need, kes parajasti reisivad või elavad teistes riikides.

Ka Riigikohus on leidnud 01.09.2005 otsuses nr 3-4-1-13-05 (p 25), et “Otsus võimaldada elektroonilist hääletamist kohaliku omavalitsuse volikogude valimistel võeti Riigikogus vastu kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse vastuvõtmisel 27. märtsil 2002. aastal eesmärgiga suurendada valimisaktiivsust ehk rahva demokraatlikku osalust ühiselu otsuste tegemisel. Selline eesmärk on valimiste üldisuse printsiipi silmas pidades legitiimne. Valimiste üldisuse põhimõtte järgi peab kõigile hääleõiguslikele isikutele olema tagatud võimalus

valimistest osa võtta. Meetmed, mida riik tarvitusele võtab, et tagada võimalikult suurele osale valijaskonnast võimalus valimistest osa võtta, on õigustatud ja soovitatavad.“

Elektroonilise hääletamise turvalisuse tagab:

- e-hääletamise toimimiseks vajalik taristu (ID-kaardid, ID-kaardi lugejad, tarkvara) ei ole spetsiaalselt valimiste ajaks üles seatav, vaid igapäevaselt kasutuses tööprotseduurides, panganduses jne.
- valijal on võimalik e- hääle kohalejõudmist nutiseadmesse laetava kontrollrakenduse abil kontrollida pärast e-hääletamist 30 minuti jooksul kuni 3 korda.
- kui valija ei saanud vabalt hääletada, on tal võimalik oma elektrooniliselt antud häält muuta, hääletades eelhääletamise ajal uuesti elektrooniliselt või minnes valimisjaoskonda kohapeale hääletama. Alates 2021 aastast on võimalik e-häält jaoskonnas paberil muuta ka pühapäeval valimispäeval.
- e-hääletamise süsteemi tööd jälgivad sõltumatud audiitorid ja e-hääletamist võib iga huviline vaadelda.

OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (ODIHR) valimiste eksperdirühma Eesti Riigikogu valimised 2019 aruandes on suurt hääletamisviiside valikut Eestis peetud positiivseks. Aruandes on märgitud, et usaldus Eesti internetihääletuse vastu on tõusuteel, eelkõige mugavuse ja küberrünnakute puudumise tõttu. Usaldus e-hääletamise vastu ja selle laialdane kasutus tuleneb asjaolust, et riigis kasutatakse laialdaselt digitaalse isikutuvastuse süsteemi pangatoimingute ja digitaalsete lepingute tarbeks.

2023. aasta Riigikogu valimistel andis esmakordselt rohkem valijaid hääle elektrooniliselt, kui pabersedeliga hääletades, mis muuhulgas näitab valijate usaldusväärset suhet valimissüsteemi suhtes tervikuna.

Ülaltoodust tulenevalt ei nõustunud põhiseaduskomisjon pöördumises toodud ettepanekuga ning otsustas Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152¹³ punkti 5 alusel esitatud ettepaneku tagasi lükata.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Igor Taro
esimees

Teadmiseks: Rahvaalgatus.ee